

Knapzakroute Eefde

Knapzakwandelaroute in en om het dorp Eefde

Een bewegwijzerde route van ruim 17 km om en door het dorp Eefde, langs fraaie natuur en verschillende bezienswaardigheden. Hoewel u op een willekeurig punt kunt beginnen, wordt voor deze beschrijving van de route dorpshuis Het Hart als startpunt gebruikt.

Met de markering van Stichting Achterhoek Toerisme kan in beide richtingen gewandeld worden; alleen deze beschrijving gaat 'tegen de klok in' en start bij dorpshuis Het Hart. De nummers 1-18 in deze tekst komen overeen met cijfers op de kaart.

U kunt gerust de route opsplitsen en in twee of drie keer wandelen; de hele route duurt ongeveer 5 uur en is niet geschikt voor mindervaliden en rolstoelgebruikers.

Mocht u met een hond (of honden) wandelen, let er dan alstublieft op waar u deze beter aan de lijn kunt houden.

Onderweg zijn er diverse rustpunten, waar u kunt genieten van de inhoud van uw knapzak. Hoe lang u erover doet, heeft u zelf in de hand.

Genieten, daar gaat het om!

- startpunt: dorpshuis Het Hart, Jolinkweg 2

Het Hart

Als dorpshuis is Het Hart ook echt een centrum voor het dorpsleven in het 'verknipte' dorp Eefde. Ja, verknipt door drie spoorlijnen, twee landgoederen en het Twentekanaal.

Vele verenigingen en organisaties vinden hier onderdak.

Dit dorpshuis functioneert zonder enige subsidie van de overheid. Er wordt van alles georganiseerd: verenigingsfeesten, concerten, ruilbeurzen, lezingen, seminars, oefenavonden en bruiloften. Uiteraard is Het Hart de uitgelezen plek voor jaarlijkse evenementen zoals het Oranjefeest!

- vanaf het terras aan voorzijde rechtsaf de Zutphenseweg volgen richting Gorssel
- het spoor over en tweede weg **linksaf**, net voorbij de bushalte, de Teenkweg in

Eefde Enk

Het dorp Eefde is ontstaan uit de vijf marken: Aevede (Eefde), Risselt, Wolfare of Wulfeler, Angeren en Eschede. De marke Eefde lag aan de noordzijde van de Eefse beek, Angeren ten zuiden.

Mensen vestigden zich ooit op de hogere gronden tussen de beekdalen. Bij de boerderijen verbouwden ze graan op akkerlanden, de enken. De natte gebieden langs de beek gebruikten ze als hooiland. Uit groepjes dicht bij elkaar wonende boeren zijn de **marken** als bestuursvorm ontstaan. Het woord 'marke' (letterlijk grens of scheiding) wordt ook gebruikt om het gebied mee te markeren dat bij een dorp hoort. De marke bestond uit boerderijen met eigen grond en het gebruiksrecht van de gemeenschappelijke gronden. Dat was ongecultiveerde of woeste grond, het veld, tussen de boerderijen. Boeren lieten hun vee op zowel privégronden als de woeste gronden grazen om mest te produceren om de akkerlanden mee te verrijken. Voor hetzelfde doel staken ze er ook plaggen. Samen overlegden ze wie het vee mocht weiden en wie waar plaggen mocht steken.

De marke Eefde wordt al in 1036 genoemd. De Eefdesse enk is een overblijfsel van deze oude landbouwmethode. De enk behoort nu tot het fraaie coulissenlandschap rondom Eefde. Boerderijnamen in en om de marke Eefde zijn verwerkt in straatnamen zoals het Ensink, Nuessink, Jolink, Barge, Schurink en Teenk.

- de zandweg blijven volgen tot het Jan Regelinkpad
- **rechtsaf** de fiets-/voetgangersbrug over en de Enkweg blijven volgen
- helemaal aan het eind **linksaf**; dit is de Quatre Brasweg die overgaat in Mettrayweg
- kort na het straatnaambord en tegenover Mettrayweg 36 gaat u **rechtsaf**; u verlaat de verharde weg en volgt de oprijlaan van nummer 65

- loop **rechtdoor** tot voorbij het 'verboden toegang'-bord
- net voor een grote schuur (Pasman manege) gaat u **linksaf** dan kort daarna **rechtsaf** langs de manege (rechts), met de woonhuizen aan uw linkerhand
- zo komt u op het terrein van Pluryn; bij de T-splitsing voor een wit huis gaat u **rechtsaf** langs de Kapel Op 't Rijsselt (links) en een rustplek met picknicktafel aan een vijver

Nederlandsch Mettray/Pluryn

Filantroop Willem Hendrik Suringar richtte in 1851 de Nederlandsch Mettray op, een protestants opvoedingstehuis voor jongeren met gedragsproblemen. Het werd gebouwd op de plaats van Huize 't Rijsselt naar het voorbeeld van een gelijksoortige inrichting in het Franse Mettray. Het is nu een van de locaties van de jeugdzorginstelling Pluryn.

De eerste vermelding van een gebouw in Eefde stamt uit 1105. In een oorkonde wordt een boerderij of landgoed 'Rislo' (het Rijsselt) genoemd. Landgoed 't Rijsselt en enkele boerderijen eromheen liggen op een rivierduin. De IJssel heeft hier geen dijk nodig.

- loop langs de slagboom totdat u bij een verharde weg (Valkeweg) en een boerderij komt
- hier gaat de wandelroute naar rechts richting de IJssel, maar als u eerst een klein historisch uitstapje wilt maken, neem dan de moeite om **linksaf** te lopen om de boerderij 't Valcke, Valkeweg 3 te bekijken

4 't Valcke

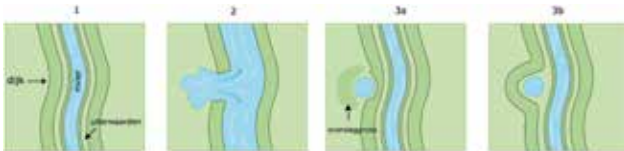
Dit is een van de oudste boerderijen in deze omgeving. Het is een zogenaamde T-boerderij – een boerderij met een dwarsgeplaatst voorhuis – uit de 19e eeuw. De goed bewaard gebleven boerderij is van architectuurhistorische waarde en is, net als de bijbehorende bijschuur en het kippenhok, rijksmonument. Deze boerderij wordt pas omstreeks 1640 genoemd, maar er zijn enkele balken op de deel met markeringen uit 1400.

- hervat de wandeling door terug te lopen of gewoon **rechtsaf** te gaan richting de IJssel
- bij de splitsing bij Landgoed Klein Zwavink (rechts) blijft u de verharde weg (links) volgen langs de uiterwaarden tot de plaats waar het Twentekanaal in de rivier de IJssel uitmondt (met picknicktafel en afvalbak)

5 Wielen en kolken

Als een dijk doorbreekt, vormt het kolkende water wielen, ronde gaten van wel 10 meter diep. Achter deze kolk wordt de grond afgezet, dus zand uit de dieper gelegen lagen. Na een doorbraak was het gat in de dijk meestal niet meer te dichten. Om de kolk werd dan een nieuwe dijk aangelegd. In het rivierenlandschap van Nederland komen deze wielen of kolken veel voor.

- geniet van het uitzicht op dit bijzondere plekje (monding kanaal in rivier); kijkt u naar het zuiden, dan ziet u het industrieterrein van Zutphen en Fort de Pol

6 Fort de Pol

De Pol, aan de andere kant van de kanaalmonding, was eerst een fort, daarna vuilstort en nu zonnepark met een uitzichtpunt. Het ligt op het Zutphense bedrijventerrein De Mars. De berg steekt ruim twintig meter boven het maaiveld uit. Vanaf de top heeft u een magnifiek uitzicht op de IJsselvallei, de Veluwe en de Achterhoek.

Fort de Pol was tot in de jaren 1950 een verdedigingswerk, onderdeel van de IJssellinie. Dit kazemat behoorde tot de Zutphense vesting. Het werd kort voor 1800 gebouwd om de monding van de Berkel, de Polbeek en de Eefse beek, die daar gezamenlijk uitmondden in de IJssel, te verdedigen. Het vestingwerk is geheel onder het vuil verdwenen.

- blijf het verharde pad langs het Twentekanaal volgen en ga onder de Polbrug door
- bijna direct na de brug gaat u **linksaf** een misschien onduidelijk pad onderaan de dijk volgen parallel aan de rondweg
- volg dit ruige 'jaagpad'. U passeert een hek dat u weer goed moet sluiten, langs de Eefse beek komt u op de Mettrayweg
- ga nu **linksaf** de Mettrayweg op en na luttele meters steekt u de weg over om het beheerpad langs de beek verder te volgen
- klim over het hekje, steek het brugje over en ga **linksaf** langs de beek; hond aan de lijn (Waterschap hanteert nieuw maaibeheer)
- het jaagpad zo mogelijk blijven volgen tot het Hungerink, de afrastering over en de verharde weg zoeken naar de spoorbrug
- onder het spoor door en dan **rechtsaf** het voetpad blijven volgen tot de woonwijk (Spijkwijk); u komt uit op de Vullershof

7 Het Spijk

Tegenwoordig is dit het woonzorgcentrum in Eefde, vroeger was het een klooster met een eigen tuin en bos. Het staat in een parkachtige omgeving in het centrum van het dorp. De monumentale villa uit 1864 is het gezichtsbepalende element en maakt deel uit van het dienstencentrum.

- ga **rechtsaf** op deze weg (Vullershof)
- de volgende weg (Spijkpad) oversteken en **rechtdoor** blijven volgen
- voor haaks staande woningen (Het Have 43) **rechtsaf** het pad langs de woningen blijven volgen
- de volgende straat (Achterzoom) oversteken, ga **rechtsaf** en volg het fiets-/voetpad (Hungerinkpad)
- dit pad blijven volgen tot de Meijerinkstraat (u ziet een spoorwegovergang rechts)
- ga **linksaf** op de Meijerinkstraat en loop onder de spoorbrug door
- direct na de spoorbrug gaat u **rechtsaf** langs het kunstgrasvoetbalveld
- loop door met aan uw linkerkant het voetbalveld tot aan het bos
- daar gaat u **rechtsaf** door de laan tot de huizen aan de Mettrayweg langs het Twentekanaal
- ga **linksaf** richting de witte brug over het Twentekanaal
- aan de overkant van de weg, links onder bij het stukje bos, is een historisch gebouw

8 De Laatste Stuiver (Rustoordlaan 45)

Vermoedelijk ruim voor de oudste historische vermelding in 1378 is het pand al in gebruik als herberg en tolhuis voor reizigers op de weg tussen Deventer en Zutphen. De boerderij, die onder hetzelfde dak was gevestigd, heette De Hulst of De Hoist. Onder deze naam was de eigenaar bekend als 'gewaarde' in de marke Angeren, die hier vergaderde.

Gewaarde(n) is de term die gebruikt werd voor de markegenoten die eigenaren waren van de gewaarde volle erven. Dit waren de boerderijen waaraan een waartal, waardeel of morgental verbonden was. De zogenaamde aandelen in de woeste grond van de marke waren het exclusieve gebruiksrecht van de gewaarden.

De (tol)brug over de Polbeek, de grens tussen Zutphen en Gorssel, heette dan ook de Hulster- of Hoisterbrug. Vanaf de vijftiende eeuw zijn de kasteleins van De Laatste Stuiver bekend. De laatste heet Bercude. De herberg lag tegenover het Wolsacker Velt, het exercitieterrein van de Huzaren van het Zutphense Garnizoen. Dit bracht natuurlijk extra inkomsten mee... Wunderink, een van de laatste kasteleins, was eigenaar van het Wolsacker Velt en verhuurde het aan aan het garnizoen. Bij zijn overlijden schonk hij die grond aan de gemeente Gorssel, onder voorwaarde dat daar nimmer gebouwd mocht worden!

Dit is de plek van de voetbalvelden van sportclub Eefde. Na de tweede wereldoorlog raakte het welbekende hotel met feestzaal en kegelbaan in verval, totdat een architectenbureau zich hier vestigde. Nu zitten er een aantal bedrijven en een woning in.

kaart Knapzakroute Eefde

Op de hoek van de Raadhuisstraat staat het voormalige gemeentehuis van Eefde.

- voorbij het kleine stuk bos volgt u het smalle fietspad naar rechts en steekt u de brug over
- direct na de brug de **rijbaan oversteken**; let op het verkeer!
- dan de asfaltweg, die in een onverharde weg overgaat (Damlaan), volgen met het Twentekanaal aan uw linkerhand
- bij de spoorwegovergang gaat u **rechtsaf** (nog steeds Damlaan) langs de Cricketclub en Scheidsrechtersvereniging
- bij de eerste gelegenheid voorbij het sportveld gaat u **linksaf** (Damlaan) langs Huis Den Dam, Damlaan 6

Huis Den Dam

Van het oorspronkelijke, vermoedelijk laat-15e-eeuwse huis is een vierkante kelder met kruisribgewelven bewaard gebleven. Het huis werd in 1599 herbouwd door Gerlach van der Capellen en Judith Ripperda, waarvan de wapenstenen zijn bewaard gebleven. In 1756 kreeg het gebouw in opdracht van Alexander Hendrik van der Capellen zijn huidige gepleisterde aanzien. Het huis wordt omringd door een 19e-eeuwse landschappelijke parkaanleg.

't Klaphek (Damlaan 3) dat lange tijd tot het landgoed behoorde, werd in 1843 gebouwd voor de Zutphense bankier H. Evink.

In het bos tegenover het Bosmanshuis (Damlaan 4) staat een zogenaamd bakspieker.

- het pad geheel uitlopen tot de Kapperallee in Eefde (daar ziet u het autobedrijf van Gebr. Klumper)
- ga **rechtsaf** en blijf het fietspad volgen
- op de hoek aan de overzijde van de Kapperallee ziet u een wit gebouw, 'De Uitrusting'

De Uitrusting

In 1992 woedde een brand in de zaal van De Uitrusting aan het einde van de Kapperallee. Aangezien op deze locatie geen zalencentrum meer zou komen, werd al snel het idee opgevat om in Eefde een dorps huis op te zetten. De verenigingen, van dartvereniging tot vereniging van plattelandsvrouwen en van sjoelclub tot muziekvereniging hadden een zaal nodig. Dit heeft geleid tot de bouw van dorps huis Het Hart, Jolinkweg 2.

- blijf de Kapperallee volgen tot de eerst beste gelegenheid om over te steken naar Landgoed Huis De Voorst...
- ... maar rechts ziet u in de velden een vrij modern gebouw: het crematorium

11

Crematorium De Omarming Voorsterallee (Zutphen)

Dit gebied behoorde ooit tot de marke Wolfeler. Vlakbij het crematorium en de begraafplaats is een van de oudst bekende grafvelden in deze omgeving teruggevonden. Het was ongeveer 2500 jaar geleden in gebruik.

Er zijn bewoningssporen aangetroffen uit de latere prehistorie (de IJzertijd), de Romeinse tijd en de middeleeuwen.

- na het oversteken van de Kapperallee bevindt u zich op de Almense Binnenweg bij Landgoed Huis De Voorst

12

Landgoed Huis De Voorst

Hier ziet u een monumentaal landhuis in strak classicistische vormen. Het in zandsteen uitgevoerde hoofdgebouw wordt door gebogen colonnades met de twee bouwhuizen verbonden. Arnold Joost van Keppel, vertrouweling van Koning-Stadhouder Willem III en sinds 1696 Graaf van Albemarle, liet dit huis in 1695-97 bouwen in de plaats van een mogelijk 15e-eeuws spieker.

De Franse tuin had dezelfde vorm als die van Paleis 't Loo. De fontein namen zo veel water uit de Berkel dat scheepvaart onmogelijk werd. Boze Zutphenezen die hun handel met het oosten verloren zagen gaan, vernielden de tuin drie jaar na de opening. Op 18 augustus 1943 brandde het hoofdgebouw geheel uit (door toedoen van een onvoorzichtige schilder). In 1956-57 is het weer gerestaureerd.

- u kunt het landgoed bekijken en/of er omheen wandelen
- dan de Binnenweg **recht**door blijven volgen (de klinkerweg gaat over in een breed onverhard pad)
- na een houten slagboom gaat u **linksaf** de brede zandweg volgen (Binnenweg) tot aan de Almenseweg/N826
- bij de Almenseweg gaat u **rechtsaf** het spoor en het Afleidingskanaal over
- bij de Stoomdijk gaat u **linksaf**. Hier ergens stond de Eefse of Voorster molen die in 1945 door de Duitsers in brand is gestoken.
- houdt links aan en ga de Molendijk op in de richting van de Kapperallee en het sluizencomplex
- terug op de Kapperallee gaat u **rechtsaf** richting de sluis
- ga voorbij het sluizencomplex meteen **rechts** het Kanaalpad op
- u kunt nog zo'n 100 m verder lopen op de Kapperallee om te verpozen bij Restaurant De Sluis

13

Sluizencomplex Eefde

De sluis is in 1935 gebouwd naar een ontwerp van ingenieur Roosenburg van Rijkswaterstaat voor het in 1930-36 aangelegde Twentekanaal. De sluis bestaat uit vier heftorens met twee schuifdeuren. Bij het monument horen een kantoor en een gemaal, dat het water terugpompt dat bij het schutten verloren gaat. De aanleg van het Twentekanaal betekende een verdere versnippering van het dorp Eefde. Meerdere woningen en boerderijen moesten ervoor het veld ruimen.

Het kanaal werd aangelegd in het kader van de werkvoorziening tijdens de crisisjaren van de vorige eeuw. Het was van groot belang voor de afwatering van het achterland.

In 2020 is de bouw van een nieuwe kolk aan de noordkant van de oude sluis afgerond. Er zijn drie woningen en veel oude bomen aan opgeofferd, maar er is een heel nieuw park aangelegd met wandelpaden en speelvoorzieningen.

- bent u toe aan een kopje koffie, een lunch of een diner, maak dan een uitstapje naar Restaurant de Sluis
- het kanaalpad blijven volgen tot camping Het Waldhoorn en dan **linksaf** Het Walthoorn is een eeuwenoude herberg, hier kunt u ook iets nuttigen
- nu de weg vervolgen door het bos, langs de scouting, tot aan de Boedelhofweg en het spoor (Zutphen-Oldenzaal)
- het spoor oversteken en de Elzerdijk volgen, **rechtdoor** tot aan de Eefse beek
- tip: aan het begin van de Elzerdijk ziet u rechts het bos van 't Elze; via het pad door het bos komt u weer op de Elzerdijk uit

14 Huis 't Elze

Deze plek was vroeger bekend als *landgoed 't Elze*. Het huis werd in 1945 getroffen door een verdwaalde V1-raket (mogelijk gelanceerd van een van de lanceerbanen verscholen in de bossen bij Joppe). Een parkbos met lanen, een vijver, een bruggetje, een vervallen tennisbaan en een deel van de toegangsdeur zijn nog over van deze buitenplaats.

- ga voorbij de brug over de beek **linksaf** en houd de beek aan uw linkerzijde totdat u bij een stuwte komt met haaks aan rechterzijde nog een beekje, de Oude Eefse Beek
- sla **rechtsaf** en blijf de rechterkant van de beek volgen; bij de betonnen brug van boerderij De Pas moet u de beek oversteken en ervoor zorgen dat u verder de linkeroever volgt.
- tussen de Flierderbeek en de stuw weer oversteken naar rechterkant
- het beheerpad geheel blijven volgen tot aan verharde weg (De Blaak); links ziet u Tuincentrum De Blaakhof. Als er schapen lopen om de waterkant te beheren kunt u het pad langs de woonwijk nemen.
- ga nu **rechtsaf** op De Blaak tot u aan de linkerhand een pad in het bos ziet; hier gaat u **linksaf** het bos in langs de oorspronkelijk meanderende Oude Eefse Beek
- het bospad blijven volgen tot de Ensinkweg; aan het einde van het bospad loopt u **linksaf** door Boomgaard Eefde

15 De boomgaard

Dit is een lokaal burgerinitiatief uit 2013. Vrijwilligers onderhouden de veertien oud-Nederlandse appel-, peren- en kersenrassen. De Dorpsraad wil dat het fruit beschikbaar is voor iedereen. In vroegere tijden was de weide bij de beek dé ontmoetingsplek van de dorpingen. Ze bleekten hier hun lakens.

- aan het einde van de boomgaard is er een 'geel' voetpad; ga **rechtsaf** langs de Zutphenseweg - u ziet de kerk al - tot dorpshuis Het Hart, waar u van een hapje en een drankje kunt genieten

16 Ontmoetingskerk

De kerk doet dienst als ontmoetingsplek voor de christelijke gemeente in Eefde.

De plaatselijke muziek- en zangverenigingen geven er hun uitvoeringen en er zijn vaak ook andere concerten.

De toren is verhuurd als zendmast.

17 Landgoed Het Haveke

De eerste vermelding van het landgoed dateert uit 1481 wanneer ene Herman ter Havick zijn vrouw naar aanleiding van hun huwelijk dit huis cadeau gaf.

Rond 1860 werd het oude huis afgebroken en het nieuwe Het Haveke gebouwd. Het kwam in 1948 in het bezit van de graven van Rechteren-Limpurg-Speckfeld.

Het landgoed bestaat uit een herenhuis, omgeven door een Engelse tuin van 15 hectare met bos en gazons naar een ontwerp van Leonard Anthony Springer.

- Het park is opengesteld. U kunt het terrein via het hek rechts van de hoofdingang betreden

18 Galerie Stijl

galerie stijl is een galerie voor hedendaagse abstracte kunst met een voorkeur voor geometrisch werk. De galerie is in 2018 van Arnhem naar Eefde verhuisd. De door Annie Karman-Wilbrink ontworpen tuin is nu stijlvol ingericht met beelden.

Verzoek

U heeft de route gelopen. Misschien ziet u de dingen anders of merkt u dat de omgeving veranderd is. Geef deze opmerkingen en suggesties alstublieft aan ons door via post@wijmakenhet.nl

Colofon

initiatief: Koos & David

Namens de Dorpsraad Eefde, themagroep Recreatie & Toerisme
vijfde druk © 2022

vormgeving: Gerrit Ebbink

foto's: David Bloch, Regionaal Archief Zutphen, Rijkswaterstaat, Rijksmuseum, Erik-Jan Bosch, Gerrit Ebbink en W. van der Worp
Universitaire Bibliotheken Leiden COLLBN Port 331 N 209
digitale versie: www.wijmakenhet.nl/eefde

[knapzakrouteeefde](https://www.facebook.com/knapzakrouteeefde)

GPS kunt u downloaden op wijmakenhet.nl/eefde

Met dank aan Restaurant De Sluis voor deze zesde druk

Beste wandelaar,

*Kom even uitrusten in ons gezellige restaurant of op het ruime terras.
U kunt bij ons terecht voor een kopje koffie met gebak, maar ook voor
een lekkere lunch of een smakelijk diner later op de dag.*

Tot ziens, Hans en Margreet

DE SLUIS
RESTAURANT

Knapzakroute Eefde is een bewegwijzerde wandeling van ruim 17 km om en door het dorp Eefde, langs fraaie natuur en interessante bezienswaardigheden.

Rust even lekker uit bij Restaurant De Sluis
woensdag tot en met zondag bent u welkom vanaf 11.00 uur

